GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMAS: GALIMYBĖS IR PRITAIKYMAS LIETUVAI

VYTENIS JUOZAS DEIMANTAS, ŽIVILĖ OERTELĖ

Strata

Lietuvos socialinių mokslų centras

SANTRAUKA

Gimstamumo ir šeimos tyrimas Lietuvoje yra sudėtinė tarptautinės mokslinių tyrimų programos GGP (angl. Generations and Gender Programme) dalis. GGP renka, tvarko ir daro prieinamus palyginamuosius longitudinius duomenis apie jaunimą, šeimas, santykius tarp kartų bei vyrų ir moterų gyvenimo kelią. Nuo 2000 metų daugiau nei 20 šalių Europoje, Azijoje ir Pietų Amerikoje prisijungė prie GGP duomenų rinkimo. Lietuvoje pirmieji du tyrimo etapai buvo įgyvendinti 2006 ir 2009 metais ir pasitarnavo suprantant demografines šalies tendencijas bei sudarė analitinį pagrindą naudoti GGS politikos krypčių stebėsenoje ir formavime.

Tyrimo dėka gaunami aukštos kokybės duomenys, kurie padeda politikos formuotojams ir mokslininkams reaguoti į nūdienos iššūkius socialinėje plotmėje bei atsakyti į opius visuomeninius klausimus, pvz., kodėl žmonės susilaukia mažiau vaikų nei planuoja? Kodėl moterims sunkiau kopti karjeros laiptais, jei jos turi vaikų? Kaip atrodo šiuolaikinės šeimos, kuo jos skiriasi nuo ankstesnių kartų šeimų bei kokie politiniai sprendimai galėtų šioms šeimoms padėti?

TURINYS

SANTRAUKA..... 2
SANTRUMPOS IR APIBRĖŽIMAI.....4
1. KARTŲ IR LYČIŲ PROGRAMA.....5
1.1. PAGRINDINIS GGP PRODUKTAS – GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMAS.....6
1.2. KĄ GALIMA SUŽINOTI IŠ GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMO?.....7
1.3. GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMO REZULTATŲ PANAUDOJIMAS: GEROJI KITŲ ŠALIŲ PRAKTIKA.....9
2. GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMAS – PRIEMONĖ SUPRASTI IR ATLIEPTI DEMOGRAFINIUS POKYČIUS LIETUVOJE.....13
2.1. ŠEIMOS POLITIKOS STIPRINIMO PLĖTROS PROGRAMAI AKTUALŪS GŠT RODIKLIAI.....14
2.2. SOCIALINĖS SUTELKTIES PLĖTROS PROGRAMAI AKTUALŪS GŠT RODIKLIAI.....16
3. REKOMENDACIJOS.....19
PRIEDAI.....20

SANTRUMPOS IR APIBRĖŽIMAI

Demografinis atsparumas[1] – (angl. *Demographic resilience*) tai valdžios gebėjimas išnaudoti amžiaus struktūrą, urbanizaciją ir lyčių dinamiką šalies bendrajai gerovei.
ES – Europos Sąjunga
ESFRI – (angl. *European Strategy Forum on Research Infrastructures*) Europos tyrimų infrastruktūrų strateginis forumas
JT – Jungtinės Tautos
GGP – (angl. *Generations and Gender Programme*) Kartų ir lyčių programa
GGS – (angl. *Generations and Gender Survey*) Kartų ir lyčių tyrimas
GŠT – Gimstamumo ir šeimos tyrimas (GGS pagrindu)
NPP – Nacionalinis pažangos planas
SADM – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

[1] De Souza, R. M. (2015). Demographic Resilience. The SAIS Review of International Affairs, 35(1), p. 17-27.

1. KARTŲ IR LYČIŲ PROGRAMA

Gimstamumo ir šeimos tyrimas Lietuvoje yra sudėtinė tarptautinės mokslinių tyrimų programos GGP (angl. *Generations and Gender Programme*) dalis. Kartų ir lyčių programa (toliau – GGP) – tai tarpdisciplininė socialinių mokslų infrastruktūra, skirta tirti gyventojų ir šeimų pokyčius. GGP renka, tvarko ir daro prieinamus palyginamuosius longitudinius duomenis apie pilnametį jaunimą, šeimas, santykius tarp kartų ir vyrų bei moterų gyvenimo ciklus. Nuo 2000 metų daugiau nei 20 šalių Europoje, Azijoje ir Pietų Amerikoje prisijungė prie GGP duomenų rinkimo.

Šie aukštos kokybės duomenys padeda politikos formuotojams ir mokslininkams reaguoti į nūdienos iššūkius socialinėje plotmėje bei atsakyti į opius visuomeninius klausimus, pvz., kodėl žmonės susilaukia mažiau vaikų nei planuoja? Kodėl moterims sunkiau kopti karjeros laiptais, jei jos turi vaikų? Kaip atrodo šiuolaikinės šeimos, kuo jos skiriasi nuo ankstesnių kartų šeimų bei kokie politiniai sprendimai galėtų šioms šeimoms padėti?

2022 m. Europos Sąjungos (toliau – ES) Strateginio prognozavimo ataskaitoje dėl Žaliosios ir skaitmeninės pertvarkų susiejimo naujomis geopolitinėmis aplinkybėmis[2] demografijos pokyčiai yra išskirti kaip viena iš didžiųjų tendencijų, kurios formuos žemyną artimiausioje ateityje. Būtent GGP atliepia vis augantį kokybiškų demografinių duomenų poreikį ir teikia duomenis apie gyvenimo trajektorijas, šeimas, lyčių vaidmenis ir santykius tarp kartų.

Per pastaruosius 20 savo gyvavimo metų GGP iš tyrėjų tinklo peraugo į integruotą tyrimų infrastruktūrą su būstine Nyderlandų Karalystėje. Centralizacija ne tik leido sutelkti duomenų rinkimo ir tvarkymo procesus, bet ir atvėrė kelią patekti į Europos tyrimų infrastruktūrų strateginį forumą[3] (angl. *European Strategy Forum on Research Infrastructures*, toliau – ESFRI), o tai žymi aukštą GGP tyrimų infrastruktūros mokslinę vertę ir brandą bei išskirtinę visuomeninę naudą. ESFRI pripažinimas GGP ir šiuo metu ruošiamas išskirtinis juridinis ERIC statusas užtikrina GGP ilgalaikį tęstinumą Europos tyrimų infrastruktūrų kontekste.

GGP

Generations & Gender Programme

[2]https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0289&from=EN
[3]https://roadmap2021.esfri.eu/projects-and-landmarks/browse-the-catalogue/ggp/

1.1. PAGRINDINIS GGP PRODUKTAS – GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMAS

Daugiau nei 20 metų gyvuojantis Gimstamumo ir šeimos tyrimas (angl. *Generations and Gender Survey*, toliau – GGS)[4] buvo sukurtas siekiant geriau suprasti demografines ir socialines tendencijas bei jas sąlygojančius veiksnius. GGS apklausa daugiausiai dėmesio skiria santykiams tarp kartų ir lyčių, o gyvenimo ciklo metodologija leidžia įsigilinti į vaikų turėjimo, romantinių santykių, tėvų namų palikimo, migracijos, darbo, išėjimo į pensiją ir kitus klausimus. Didelė klausimyno dalis skirta ekonominiams gyvenimo aspektams, t. y. įsitraukimui į darbo rinką, pajamoms, ekonominei gerovei. Kita svarbi apklausos dalis renka duomenis apie lūkesčius, vertybes ir požiūrius. Likusieji apklausos klausimai yra susiję su namų ūkio sudėtimi, būstu, vidine ir tarptautine migracija, socialiniais ryšiais, išsilavinimu, sveikata ir resursų paskirstymu.

1 pav. Privalomos 9 GGS klausimyno temos

Duomenų rinkimo temos buvo pasirinktos atsižvelgiant į realybėje pasitvirtinusias teorijas ir remiantis GGP klausimyno darbo grupės veiklos rezultatais. Tokiu būdu GGS turinys gali būti suskirstytas į 9 temas: demografiją, gyvenimo istorijas, gimstamumą, namų ūkį, kartas, gerovę, darbą, pajamas ir požiūrius (žr. 1 pav.). Be šių 9 temų, kurios sudaro privalomąją GGS klausimyno dalį, šalys, dalyvaujančios GGS tyrime, yra skatinamos parengti papildomus 5-10 nacionalinių klausimų temomis, kurios yra aktualios toje šalyje. Papildomus klausimus taip pat galima rinktis iš nacionalinių klausimų „banko“[5]. Šių klausimų reikšmingumas yra įvertintas kitų GGS tyrimų metu.

Metodologinis GGS tyrimo išskirtinumas yra:

1. Mišrus duomenų rinkimo būdas (angl. *mixed mode*), kuriame pritaikomi internetinės ir standartinės apklausų metodai.
2. Palyginamumas, kurį užtikrina kiekviena šalis, renkanti duomenis pagal iš anksto suderintą klausimyną.
3. Didelė imtis (10000 arba 7000 respondentų priklausomai nuo amžiaus grupės, žr. 4 punktą).
4. Plati respondentų amžiaus grupė (18-79 arba 18-59).
5. Longitudinis tyrimas, kai duomenys renkami iš tų pačių žmonių po trejų ir šešerių metų nuo pirmos apklausos.
6. Teorija ir praktika pagrįstas validus tarpdisciplininis klausimynas.

[4]Generations and Gender Survey (GGS): Towards a better understanding of relationships and processes in the life course, Vikat et al., 2007, Demographic Research - Volume 17 - Article 14, p.389-44
[5]https://www.ggp-i.org/wp-content/uploads/2022/07/GGP-country-specific-questions-1.xlsx

GGS metodologija buvo sukurta ir išbandyta pirmiausiai Europoje, kur 25 šalys įgyvendino GGS duomenų rinkimą bent kartą nuo 2000 m. (žr. 2 pav.). Už Europos ribų (Azijoje ir Pietų Amerikoje) 6 šalys ir regionai taip pat rinko ar šiuo metu renka GGS duomenis.

2 pav. Bent vieną pabaigtą GGS tyrimą turinčios šalys Europoje (pažymėta tamsiai žalia spalva)

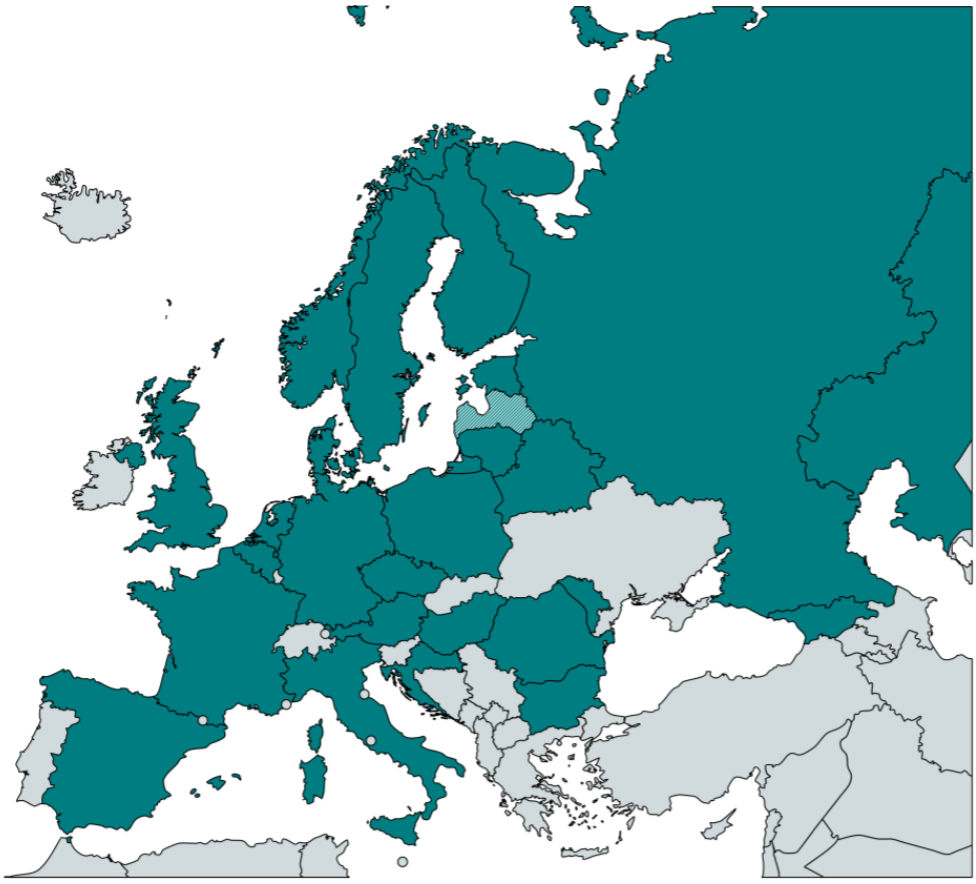

1.2. KĄ GALIMA SUŽINOTI IŠ GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMO?

Kiekviena iš 9 aptartų privalomų GGS klausimyno temų vidutiniškai susideda iš 30 klausimų. Tikslus kiekvienos temos klausimų skaičius yra tarp 20 ir 50 klausimų ir priklauso nuo temos detalumo. Tokiose temose, kaip gyvenimo istorijos, kartos bei gimstamumas ir pan., klausimų skaičius yra apie 50, siekiant surinkti išsamius duomenis apie šias gyvenimo sferas. Norint surinkti detalią informaciją, požiūrių, gerovės ir pajamų temų klausimų skaičius varijuoja tarp 20 ir 30. Šių klausimų skaičius ribotas užtikrinant, kad pirmoje vietoje išliktų duomenys apie gyventojų šeimas ir santykius tarp kartų plačiąja prasme.

Surinkti duomenys leidžia pirmiausiai įvertinti gyventojų ir visuomenės situaciją, remiantis rodikliais iš 9 privalomųjų temų. Pasinaudojus pagrindiniais GGS temų rodikliais, galima atsakyti į platų asmens gyvenimo ciklo ir šeiminio gyvenimo klausimų spektrą. GGS jau padėjo įvertinti ir geriau suprasti tokius visuomenėje vykstančius procesus, kaip motinų darbo rinkos lūkesčius, vertinant oficialų įsidarbinimą ir buvimą namų šeimininke[6], išsiskyrusių žmonių su vaikais galimybes susirasti partnerį(-ę)[7], pagalbą tarp skirtingų kartų atstovų senėjančiose visuomenėse[8] bei skirtingų lyčių lygybės aspektų įtaką šeimoms ir gimstamumui[9].

Analizuojant duomenis, rodiklių nauda išauga pasinaudojus pjūviais, kurių gausą ir kokybę užtikrina GGS metodologija. Įprastai rodikliai vertinami per amžiaus, kohortos, lyties, gyvenamojo regiono ar išsilavinimo aspektus. Be įprastinių pjūvių, GGS sudaro galimybę rodiklius vertinti tiek per detalių tyrime esamų rodiklių, tiek per naujai sukonstruojamų rodiklių prizmes, įtraukiant šeimos rodiklius (santuokinis statusas, turimų ar planuojamų vaikų skaičius, jų amžius ir t. t.), namų ūkio rodiklius (gyventojų skaičius, kartų, gyvenančių namų ūkyje, skaičius, pasitenkinimas namų ruošos pasidalijimu, vaikų priežiūra ir t. t.), ekonominius rodiklius (finansinės galimybės, lūkesčiai ir kt.), darbo rodiklius (užimtumo statusas, apimantis ir tėvystės, nėštumo ir gimdymo, vaiko priežiūros atostogas, pasitenkinimas darbu, kelionės į darbą trukmė, ketinimas emigruoti ir t. t.) ar pasitenkinimo gyvenimu rodiklius (sveikatos vertinimas, laimingumas ir kt.). Tai tik dalis galimų GGS pjūvių, kurių kūrimas ir pritaikymas paliekamas GGS naudotojams, atsižvelgus į nacionalinį kontekstą ir poreikius.

GGS tyrimo metodologija, pagrįsta longitudiniu tyrimo dizainu, kai GGS duomenys renkami iš tų pačių žmonių po trejų ir šešerių metų nuo pirmos apklausos, sudaro sąlygas nustatyti ir sekti procesų dinamiką. Tai ypač naudinga GGS savybė, leidžianti suprasti ne tik startines socialinių procesų pozicijas pirmojo GGS tyrimo metu, bet ir matyti pokyčius vėlesniais metais. Ši metodologija būtina, siekiant suprasti respondentų gyvenimo ciklus ir tokius juos formuojančius gyvenimo įvykius, kaip asmeninės aplinkybės (pvz., bedarbystė), išoriniai veiksniais (pvz., ekonominė krizė) ar politikos krypčių pokyčiai (pvz., vaiko pinigai tėvams). Priešingai nei kiti tyrimai, longitudinis GGS tyrimas leidžia atrasti ir įvertinti priežastinius ryšius tarp jau minėtų bei kitų veiksnių. Tai ypač svarbi savybė formuojant politikos kryptis.

Trejų metų laiko intervalas tarp duomenų rinkimo yra tinkamas, norint užtikrinti, kad respondentai turėtų pakankamą laiko tarpą demografiniams įvykiams (pvz., santuoka, vaiko gimimas, migracija) įvykti. Tokiu būdu užtikrinama dar viena GGS tyrimo nauda, kuri leidžia pamatuoti, ar lūkesčiai tapo veiksmais, ir nustatyti to priežastis. Pavyzdžiui, jei respondentas(-ė) pirmojo duomenų rinkimo metu teigė, jog ketina susilaukti vaikų per ateinančius trejus metus, galima pamatyti, ar tai įvyko jau antrojo duomenų rinkimo etapo metu.

[6]https://www.ggp-i.org/impact/ggp-research-note-no-1-september-2012/
[7]https://www.ggp-i.org/impact/ggp-research-note-no-2-september-2013/
[8]https://www.ggp-i.org/impact/ggp-research-note-no-6-december-2014/
[9]https://www.ggp-i.org/impact/ggp-research-note-no-3-november-2013/

Dėl didelės GGS tyrimo imties (10000 respondentų 18-79 amžiaus grupei arba 7000 respondentų 18-59 amžiaus grupei) sudaromos sąlygos pastebėti ir įtraukti į duomenų bazę tokius rečiau pasitaikančius reiškinius, kaip daugiavaikių šeimų susidarymas, didelio partnerių ar įsivaikintų vaikų skaičiaus turėjimas bei tai nulemiančias aplinkybes. Didelė imtis taip pat leidžia pažvelgti ir į etninių mažumų gyvenimų trajektorijas bei jas formuojančius veiksnius.

Daugiau informacijos apie GGP, GGS tyrimo metodologiją, apklausos klausimyną ir kt. galima rasti adresu https://www.ggp-i.org/.

1.3. GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMO REZULTATŲ PANAUDOJIMAS: GEROJI KITŲ ŠALIŲ PRAKTIKA

Šalys ir tarptautinės organizacijos, reaguodamos į gimstamumo mažėjimą, migraciją, gyventojų senėjimą ir su juo susijusius sveikatos ir slaugos klausimus, šeimų sudėties pokyčius ar socialinę, ekonominę ir lyčių nelygybę, naudojasi GGS duomenimis ir jų analizėmis, kurias atlieka mokslininkai, analitikai ar tyrėjai.

Šioje dalyje pateikiami keturi GGS panaudojimo pavyzdžiai, nurodant galimus sprendimus iškeltoms problemoms spręsti. Estija, Lenkija ir Moldova pasirinktos kaip pavyzdžiai dėl socialinių, geografinių ir istorinių sąlyčio taškų su Lietuva, o Jungtinių Tautų (JT) agentūros Demografinės veiklos fondas ir Europos ekonominė komisija tapo pavyzdžiais, nes apima Lietuvą kaip regiono šalį, susiduriančią su gyventojų senėjimu ir gyventojų skaičiaus mažėjimu.

Estija

Su mažu gimstamumu ir gyventojų senėjimu susidurianti Estija paskutinį GGS (est. *Eesti pere-ja sündimusuuring*, Estijos šeimų ir gimstamumo tyrimo) duomenų rinkimo etapą baigė 2022 m. Šie duomenys pasiekiami naudotojams nuo 2022 m. gruodžio mėn., tačiau išsamūs tiriamieji darbai dar nėra parengti ir publikuoti. Ekspertinės konsultacijos[10] metu išaiškėjo, kad, siekiant paskatinti GGS duomenų naudojimą Estijoje, į procesą įtraukiant tiek valstybines institucijas, tiek visuomenę, GGS apklausos rezultatai buvo pateikti Estijos Nacionaliniam sveikatos vystymo institutui, kuris rūpinasi atvira apibendrintų duomenų sklaida visuomenei aktualiais pjūviais, pvz. namų ūkių sudėtimi pagal lytį, amžiaus grupę ir išsilavinimą ar pirmų šeiminių santykių sudarymo laiku pagal amžių, tautybę ir gyvenamąjį regioną[11]. Konsultacijos metu tik dalis duomenų buvo pateikta Estijos Nacionaliniam sveikatos vystymo institutui viešinti, tačiau tolimesnė apibendrintų rezultatų sklaida numatyta 2023 m.

[10]Konsultacija vyko su prof. dr. Allan Puur, Talino universiteto profesoriumi ir vienu iš GGS Estijoje vadovų, 2023 m. vasario 8 d.
[11]https://statistika.tai.ee/pxweb/en/Andmebaas/Andmebaas__05Uuringud__11EPSU/

Lenkija

Kaip ir daugelis Centrinės ir Rytų Europos šalių, Lenkija susiduria su mažo gimstamumo, neužtikrinančio gyventojų skaičiaus stabilumo šalyje, senėjančios visuomenės ir migracijos, tiek iš Lenkijos, tiek į ją keliamais iššūkiais. Siekiant įvertinti ir suprasti naujas demografines tendencijas penkiose gyvenimo sferose – besikeičiančiame gyvenimo cikle, santykiuose tarp vyrų ir moterų, gimstamume, santykiuose tarp kartų ir gyvenimo kokybėje skirtingais etapais – parengtos 19 studijų[12], besiremiančių GGS tyrimu, leidusių padaryti duomenimis grįstas išvadas apie gimstamumą ir šeimas Lenkijoje XXI a. 2-ajame dešimtmetyje.

Lenkijoje jaunesnės kartos pradeda suaugusiųjų gyvenimą vėliau nei jų tėvai. Tai lemia siekis gauti išsilavinimą ir darbą prieš kuriant šeimą. Tarp vyrų ši tendencija ryškesnė nei tarp moterų – vyrai palieka tėvų namus vėliau nei moterys. Tačiau tiek vyrai, tiek moterys susilaukia vaikų vėliau nei jų tėvai, ypač antro vaiko. Vėlesnį vaikų susilaukimo amžių iš esmės lemia aukštojo išsilavinimo siekis.

Romantinių santykių srityje lenkai vertina santuoką, tačiau tik pusė jų mano, kad santuokos negalima nutraukti. Daugiau nei pusė lenkų laiko gyvenimą kartu be santuokos priimtina šeimos forma, tačiau vyriausiųjų ir jauniausiųjų požiūriai skiriasi. Panašiai skiriasi lenkų požiūris į tradicinius lyčių vaidmenis. Nors daugelis moterų turi darbus, iš jų tikimasi prižiūrėti vaikus ir atlikti namų ruošos darbus (pvz., namų valymas, maisto pirkimas, sąskaitų apmokėjimas). Kita vertus, lenkai vyrai vis daugiau prisideda prie namų ruošos darbų, ypač gimus vaikui.

Gimstamumo srityje pastebėta, kad partnerio(-ės) išsilavinimas turi ryšį su vaikų skaičiumi. Kuo žemesnis partnerio(-ės) išsilavinimas, tuo didesnė šeima. Kita vertus, ryšis tarp partnerio(-ės) išsilavinimo ir bevaikystės – silpnas. Apskritai 18-39 m. amžiaus grupėje 1 iš 10 neplanuoja turėti vaikų, tačiau jau turintieji vaikų retai svarsto turėti daugiau nei 2. Vaisingumo ir sveikatos klausimai yra aktualūs svarstant, ar turėti (daugiau) vaikų.

Tyrimas parodė, kad turintys vaikų žmonės Lenkijoje turi pasikliauti savo tėvais, ieškodami, kas vaikais pasirūpins darbo metu. Dažnai seneliai tampa vaikų priežiūros paslaugų teikėjais. Įvertinus dviejų bangų (2010 ir 2014 m.) GGS duomenis, pastebėta, jog vaikų priežiūrą patikėti seneliams tapo mažiau populiaru. Nepaisant pagalbos, gaunamos iš senelių, darbo ir šeimos suderinimas išlieka opi tema lenkams, ypač turintiems ikimokyklinio amžiaus vaikų.

Visuomenės gerovės srityje tyrimas išryškino vienatvės, pasitenkinimo gyvenimu ir darbu tendencijas. Nustatytas pakankamai didelis bendras pasitenkinimas darbu Lenkijoje yra mažesnis moterų tarpe dėl gaunamų papildomų, nebūtinai su pareigybėmis susijusių, užduočių darbe. Vienatvė, sutinkama vyresnio amžiaus žmonių tarpe, prisideda prie mažesnio pasitenkinimo gyvenimu, bet žmonės, turintys vaikų, su ja susiduria dukart rečiau.

[12]https://www.ggp-i.org/wp-content/uploads/2017/10/ggp_Life_of_Poles_eng_fin.pdf

19 Lenkijos situacijai skirtų studijų parodė šalies demografines, šeimų ir visuomenės gerovės tendencijas. Studijos pasinaudojo plačia GGS tematika ir imtimi bei pateikė ne tik išvadas, bet ir rekomendacijas politikos formuotojams.

Moldova

Viena greičiausiai gyventojų skaičiumi besitraukianti Europos šalis – Moldova – ėmėsi GGS tyrimo, siekdama sužinoti priežastis, dėl kurių žmonėms mažiau patrauklu kurti šeimas, jas turintiems – turėti vaikų, taip pat suprasti emigracijos iš Moldovos priežastis bei išsiaiškinti priemones, padėsiančias spręsti su tuo susijusius klausimus. Pirmasis GGS duomenų rinkimo etapas Moldovoje įgyvendintas 2020 m., o nuo 2021 m. kartu su Moldovos Darbo ir socialinės apsaugos ministerija bei JT Demografinės veiklos fondu rengiamos ir platinamos studijos apie Moldovos demografinę situaciją[13].

Pagal septynias Moldovai svarbiausias GGS tyrimo išvadas 55 procentai žmonių Moldovoje mano, kad šeimoje turėtų būti trys ar daugiau vaikų, 45 procentai ištekėjusių ar su partneriu gyvenančių moterų nesinaudoja kontracepcija, o beveik 22 procentai – neturi galimybės tinkamai planuoti šeimos dydžio naudojantis kontracepcija[14]. 56 procentai dirbančiųjų būna per daug pavargę po darbo, kad galėtų rūpintis namais. 15 procentų moldavų norėtų emigruoti iš šalies per ateinančius trejus metus. Dauguma norinčiųjų emigruoti – jauni ir išsilavinę žmonės. Beveik 18 procentų gyventojų jautėsi vieniši per paskutinius metus, o 3 iš 4 vyresnių nei 55 m. žmonių neturi galimybių sveikai ir aktyviai senti.

2021 m. tyrimų programos metu buvo parengtos devynios detalios analizės, bendradarbiaujant su tyrėjais iš Moldovos, Rumunijos, Ispanijos, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės. Paruoštos studijos analizavo prokreacinius lūkesčius[15] ir juos lemiančius veiksnius[16], tyrė priemones, kurios galėtų sumažinti nepatenkintus šeimos planavimo poreikius[17] ir pan. Specialiai parengtos rekomendacijos politikos formuotojams apėmė lankstaus darbo[18], abiejų tėvų įsitraukimo auginant vaikus[19] ir vaikų darželių poreikio, norint užtikrinti sąlygas gyventojams pasiekti norimą šeimų dydį[20], temas. Pastarąją rekomendaciją jau įgyvendina Moldovos Darbo ir socialinės apsaugos ministerija.

Šiuo metu GGS tyrimas toliau naudojamas nacionaliniu ir savivaldybių lygiu su tikslu sukurti tokias politikos kryptis, kurios leistų demografinę krizę Moldovoje paversti proga užtikrinti demografinį atsparumą.

[13]https://ggs.gov.md/
[14]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/infographic_ggs_english.pdf
[15]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/explaining_fertility_intentions_in_the_republic_of_moldova.docx.pdf
[16]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/factorii_care_influenteaza_fertilitatea_de-a_lungul_generatiilor.pdf
[17]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/targeting_groups_of_women_to_reduce_unmet_family_planning_need.docx.pdf
[18]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/expanding_the_working_arrangements.pdf
[19]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/how_do_we_foster_equitable_engagement_of_parents.pdf
[20]https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/policies_for_the_desired_fertility_national_creche_fund_to_support_parents.pdf
[21]https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/104_demographic_resilience_brochure_r6.pdf

JT Demografinės veiklos fondas ir JT Europos ekonominė komisija

Paskatintas demografinių pokyčių, kaip vienos iš didžiųjų pasaulinių tendencijų, JT Demografinės veiklos fondas 2021 m. paskelbė Demografinio atsparumo programą Europai ir Centrinei Azijai[21]. Demografinio atsparumo koncepcija pabrėžia demografinių pokyčių svarbą socio-ekonominiam vystymuisi, asmeninei gerovei ir politiniam stabilumui bei saugumui. Demografiškai atsparios visuomenės supranta ir gali prognozuoti gyventojų skaičiaus dinamiką. Tai padaryti leidžia reikalingi įgūdžiai, įrankiai, politinė valia ir visuomenės parama. Demografinio atsparumo programa išskiria duomenis ir konkrečiai GGS tyrimą kaip vieną esminių demografinės informacijos šaltinių.

Panašią GGS tyrimo svarbą pabrėžia ir JT Europos ekonominė komisija. Nuo 2000 m. JT Europos ekonominė komisija naudoja GGS duomenis analitiniais tikslais. O nuo 2009 m. GGS naudingumas patvirtinamas Senėjimo darbo grupės veiklos metu[22]. Kaip vienas esminių šaltinių, GGS duomenys naudojami JT Europos ekonominei komisijai skaičiuojant Aktyvaus senėjimo indeksą regiono šalims, kuriose atliktas GGS tyrimas [23].

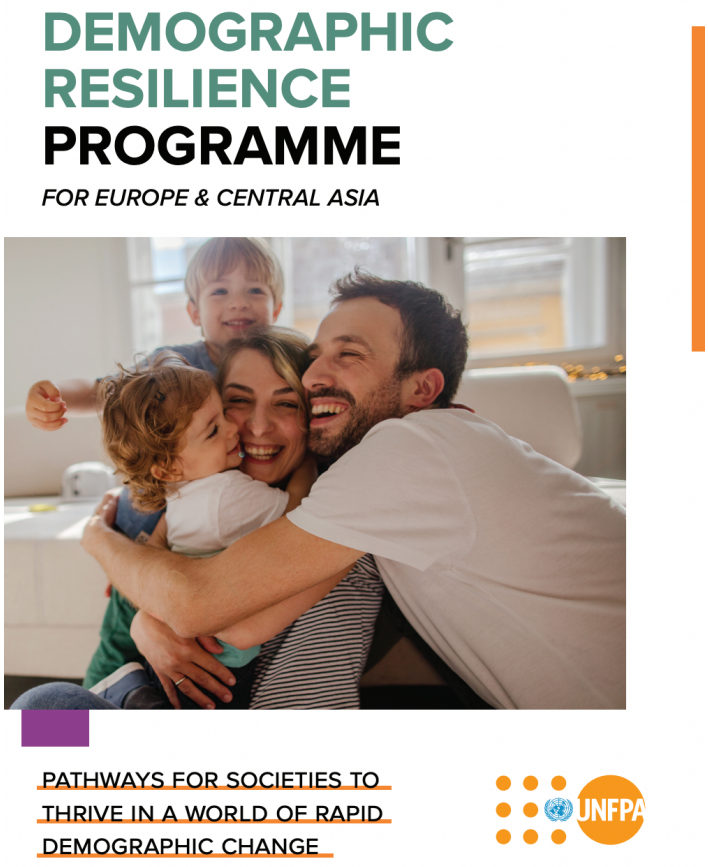

[21]https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/104_demographic_resilience_brochure_r6.pdf
[22]https://unece.org/population/ggp/policy-documents
[23]https://unece.org/DAM/pau/age/Active_Ageing_Index/AAI_Guidelines_final.pdf

2. GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMAS – PRIEMONĖ SUPRASTI IR ATLIEPTI DEMOGRAFINIUS POKYČIUS LIETUVOJE

Demografiniai pokyčiai – tai pirmiausiai pokyčiai žmonių gyvenimuose ir jų trajektorijose. Šie pokyčiai padeda suprasti, kiek ilgėjo (ar trumpėjo) gyvenimo trukmė, kiek vaikų vidutiniškai susilaukė viena moteris bei koks buvo vidutinis gimdyvių amžius, kaip kito namų ūkių sudėtis ir šeimos narių skaičius, kas yra labiau linkęs išvažiuoti gyventi už savo gimtosios vietovės ar šalies[24].

Lietuvoje demografinius pokyčius ryškiai atspindi 2021 m. atlikto Gyventojų ir būstų surašymo duomenys. Nuo praėjusio surašymo, vykusio 2011 m., nuolatinių Lietuvos gyventojų sumažėjo 7,6 procentais arba 232 tūkstančiais[25]. Daugiau nei pusė šių žmonių emigravo, o likusioji dalis paaiškinama natūralia gyventojų kaita, kai daugiau gyventojų miršta nei gimsta. Gyventojų ir būstų surašymas parodė, jog per dešimtmetį iš didžiųjų šalies miestų augo tik Vilnius, taip pat pastebimas gyventojų prieaugis rajonuose prie didžiųjų miestų.

2021-2030 metų Nacionaliniame pažangos plane[26] (toliau – NPP) iškeltas tikslo „Didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtrauktį, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį“ (tikslas Nr. 2) realizavimas yra glaudžiai susijęs su iššūkiais, su kuriais Lietuva susiduria demografinių pokyčių plotmėje. Nors 2021 m. Gyventojų ir būstų surašymas gali parodyti, kad Lietuva susiduria su ryškiais demografiniais pokyčiais, tačiau jis negali padėti suprasti demografinių pokyčių konteksto ir atskleisti su pokyčiais susijusių veiksnių.

[24]https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/impact-demographic-change-europe_lt
[25]https://storymaps.arcgis.com/stories/d7ac6efa3e99480992e956f440a1b3ec
[26]https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5?jfwid=32wf90sn

2.1. ŠEIMOS POLITIKOS STIPRINIMO PLĖTROS PROGRAMAI AKTUALŪS GŠT RODIKLIAI

2021-2030 m. NPP uždaviniai ir 2021-2030 m. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM) plėtros programos yra stipriai susiję su socialinės gerovės ir demografinės situacijos problematika. 2021-2030 m. plėtros programos vykdytojos SADM Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos paskirtyje nurodyta, kad programa skirta NPP 2.5 uždaviniui **„Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“**[27] įgyvendinti. Šioje programoje, kaip viena iš dviejų pagrindinių problemų, įvardijama, kad Lietuvoje „Neužtikrinamos moterų ir vyrų lygios galimybės“[28] ir pažymima, kad pagrindinė šios problemos priežastis (kartu su persikertančiąja nelygybe) yra „Stereotipais pagrįsti moterų ir vyrų vaidmenys šeimoje ir visuomenėje bei nepakankamas vyrų įsitraukimas į šeimos gyvenimą“[29]. Numatyta pažangos priemonė lyčių nelygybės problemai spręsti yra ši: **„Užtikrinti stereotipais pagrįsto požiūrio į moterų ir vyrų vaidmenis šeimoje bei visuomenėje paplitimo mažėjimą“** (Nr. 09-004-02-05-09)[30]. Dar daugiau, minėtame dokumente kaip viena iš svarbių lyčių nelygybės komponenčių nurodoma tai, kad Lietuvoje pastebima „Analitinių stebėsenos priemonių nuolatinei lyčių lygybės padėties stebėsenai vykdyti stoka“[31]. Pabrėžiama, kad „šių duomenų [lyčių statistikos] trūkumas ne tik kad neleidžia iki galo teisingai informuoti visuomenės apie vyraujančias moterų ir vyrų nelygybę, dėl to kylančias problemas, bet ir trukdo nustatyti problemines sritis bei nusimatyti įrankius situacijai keisti“[32].

Siekiant atliepti duomenų stokos, jų stebėsenos ir analitikos poreikį, SADM užsakymu buvo atlikti keletas tyrimų apie lyčių lygybę („Moterų ir vyrų padėties skirtumai“, atlikti 2017, 2019 ir 2021 m.) ir apie vyrų įsitraukimą į vaikų auginimą („Šiuolaikiniai vyrai ir lyčių lygybė: paskatos ir kliūtys vyrams įsitraukti į vaiko priežiūrą", 2020 m.), tačiau šie tyrimai nėra pakankami. Minėti du tyrimai yra žymiai mažesnės apimties tiek klausimymo struktūros, tiek imties atžvilgiu, o kiti SADM užsakymu vykdomi tyrimai yra labiau specializuoti ir daugiausiai skirti socialinių paslaugų prieinamumo klausimams. Gimstamumo ir šeimos tyrimo vienas iš svarbiausių privalumų – aukšta tyrimo instrumento kokybė, validuoti ir pagrįsti tyrimo klausimai, tinkamos atsakymų skalės, sukurti mokslininkų komandos, siekiant tinkamiausiais būdais pamatuoti ir atskleisti įvairias socialinės srities dimensijas bei įgalinantys atlikti išsamią tyrimo duomenų analizę.

Gimstamumo ir šeimos tyrimas galėtų ženkliai prisidėti prie išsamių, reguliarių, kokybiškų ir palyginamųjų didelės imties duomenų lyčių lygybės klausimais Lietuvoje užtikrinimo. GŠT rezutatai leistų įvertinti skirtumus lyties pagrindu tokiose srityse kaip šeima, darbo rinka, pajamos, sprendimų priėmimas, pasitenkinimas santykiais ir t. t. bei atskleistų svarbios informacijos, susijusios su lyčių lygybės rodikliais.

[27]https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/administracine-informacija/Pletros%20programos/Seimos%20pp/%C5%A0eimos%2Bpolitikos%2Bstipr_%2BPP_11-10.docx?__cf_chl_tk=APTj5d_krhZbj.RyWRgSf_I.BQtf0F5iHLakGpJ.49M-1677451563-0-gaNycGzNDJA
[28] Ten pat
[29] Ten pat
[30] Ten pat
[31] Ten pat
[32] Iš pažangos priemonės 09-004-02-05-09 pagrindimo aprašo

Su lyčių lygybe susiję GŠT tyrimo rodikliai:

- Nuostatos lyčių vaidmenų atžvilgiu (7 indikatoriai)
- Sprendimų priėmimas namų ūkyje pagal lytį (6 indikatoriai)
- Sutuoktinių (partnerių) konfliktų sprendimo būdai (4 indikatoriai)
- Su stereotipiniais lyčių vaidmenimis susiję šeimos vertybių rodikliai (3 indikatoriai)
- Sutuoktinių (partnerių) santykių rodikliai (4 indikatoriai)
- Buities darbų pasiskirstymas pagal lytį (6 indikatoriai)
- Pasitenkinimas buities darbų pasiskirstymu su sutuoktiniu(-e)/partneriu(-e)
- Pagalbos buityje rodikliai (5 indikatoriai)
- Vaikų priežiūros darbų pasiskirstymas pagal lytį (5 indikatoriai)
- Pasitenkinimas vaikų priežiūros darbų pasiskirstymu su sutuoktiniu(-e)/partneriu(-e)
- Detalūs pagalbos vaikų priežiūroje rodikliai (11 indikatorių)
- Sutuoktinių (partnerių) nesutarimai dėl namų ruošos, pinigų ir vaikų auginimo ar auklėjimo

Visi aukščiau išvardinti rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai pateikiami priede Nr. 1.

GŠT tyrimas suteiktų išsamių duomenų ne tik apie vyrų ir moterų (ne)lygybės rodiklius, bet ir apie šeimos bei darbo derinimą, kuris taip pat minimas NPP 2.5 uždavinyje[33] ir kuris yra itin svarbus veiksnys siekiant pagerinti sąlygas šeimai ir sprendžiant gimstamumo problemą.

Su šeimos ir darbo derinimu susiję GŠT tyrimo rodikliai:

- Darbo ir šeimos suderinamumo rodikliai (4 indikatoriai)
- Respondentų ir jų sutuoktinių (partnerių) darbo viršvalandžių rodikliai (5 indikatoriai)
- Papildomo darbo rodikliai (3 indikatoriai)
- (Ne)užtikrintumo dėl darbo rodikliai (4 indikatoriai)
- Darbdavio lankstumo indeksas
- Pasitenkinimo darbu indeksas
- Sugrįžimo į darbą po vaiko priežiūros atostogų rodikliai (2 indikatoriai)
- Detalūs bendrieji respondentų ir jų sutuoktinių (partnerių) darbo rodikliai (9 indikatoriai)

Šie rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai detaliai išskaidomi priede Nr. 2.

Siekiant demografinių pokyčių ir stengiantis užtikrinti norimą gimstamumą, svarbu suprasti, kokie veiksniai yra svarbūs gyventojams, norintiems turėti vaikų, ir kokios aplinkybės yra susijusios su vaikų susilaukimu. GŠT tyrimas apima detalius vaikų (ne)turėjimo, gimstamumo ir vaisingumo rodiklius.

[33]https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5?jfwid=32wf90sn

Su vaikų (ne)turėjimu, gimstamumu ir vaisingumu susiję GŠT tyrimo rodikliai (priedas Nr. 3):

- Prokreacinių lūkesčių rodikliai (6 indikatoriai)
- Socialinis spaudimas turėti vaikų (3 indikatoriai)
- Socio-ekonominių vaiko(-ų) auginimo kaštų vertinimas (8 indikatoriai)
- Tinkamų sąlygų susilaukti vaiko per artimiausius trejus metus vertinimas (9 indikatoriai)
- Vaisingumo rodikliai (8 indikatoriai)
- Kotracepcijos rodikliai (4 indikatoriai)
- Nėštumo rodikliai (8 indikatoriai)
- Faktinių vaikų skaičiaus rodikliai (6 indikatoriai)
- Asmeninės vaikų (ne)turėjimo priežastys (12 indikatorių)[34]
- Sutuoktinių (partnerių) nesutarimai ar turėti, ar neturėti vaikų
- Sutuoktinių (partnerių) dėl vaikų auginimo ar auklėjimo

Dar daugiau, GŠT tyrimas leistų geriau suprasti Lietuvos šeimų ekonominę situaciją, kadangi šis tyrimas apima detalius namų ūkio pajamų (4 indikatoriai), turto (5 indikatoriai) ir būsto (12 indikatorių) rodiklius, finansinių sunkumų ir finansinių lūkesčių indeksus bei finansinių galimybių rodiklius (11 indikatorių skalė apie tai, ką namų ūkis išgalėtų sau leisti). Šie rodikliai detaliai išdėstyti priede Nr. 4.

2.1. SOCIALINĖS SUTELKTIES PLĖTROS PROGRAMAI AKTUALŪS GŠT RODIKLIAI

2021-2030 m. plėtros programos vykdytojos SADM Socialinės sutelkties plėtros programos paskirtyje nurodytas NPP 2.2. uždavinys **„Didinti neįgaliųjų ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę“**[35]. Iš SADM Socialinės sutelkties plėtros programoje išskirtų problemų, keturių, pateiktų žemiau, susiję veiksniai gali būti išanalizuoti, pasitelkus GŠT tyrimo duomenis.

SADM Socialinės sutelkties plėtros programos paskirtyje nurodomos problemos, kurias pilnai ar iš dalies matuoja GŠT:

1 problema. Daugiau nei trečdalis neįgaliųjų ir šeimų, auginančių neįgalų vaiką, skursta ar patiria socialinę atskirtį.

3 problema. Mažiau galimybių turinčio jaunimo socialinė atskirtis ir negebėjimas integruotis į visuomenės gyvenimą.

[34] Šie rodikliai – pasirenkamieji. GGS tyrimą atliekanti šalis gali nuspręsti šiuos rodiklius įtraukti į savo GGS tyrimą.
[35] https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dd582180438311ec992fe4cdfceb5666

4 problema. Socialinė atskirtis dėl galimos diskriminacijos (lyties, socialinės padėties, amžiaus, negalios, kalbos, kilmės, rasės, tautybės, pilietybės, įsitikinimų ar pažiūrų, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, tikėjimo, sveikatos būklės ar kitu pagrindu).

7 problema. Būsto prieinamumas.

Atitinkamai minėtoje Socialinės sutelkties plėtros programoje pažymimos priemonės šioms problemos spręsti. Tarp jų yra ir su Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos priemone **„Užtikrinti stereotipais pagrįsto požiūrio į moterų ir vyrų vaidmenis šeimoje bei visuomenėje paplitimo mažėjimą“** (Nr. 09-004-02-05-09) susijusi Socialinės sutelkties plėtros programos priemonė **„Įgyvendinti lygių galimybių, lyčių lygybės principus“** (09-003-02-02-06)[36]. Taip pat pabrėžtinos ir Socialinės sutelkties plėtros programos priemonės **„Plėtoti socialinės integracijos priemones labiausiai pažeidžiamoms grupėms“** (09-003-02-02-09) bei **„Plėtoti laiku atliekamo efektyvaus darbo su jaunimu sistemą“** (09-003-02-02-05)[37].

Anksčiau minėta, jog GŠT tyrimas turi rodiklius ir juos sudarančius indikatorius, galinčius matuoti ir stebėti lygių galimybių ir lyčių lygybės dinamiką (žr. priedą Nr. 1). Verta pažymėti, kad GŠT duomenys aprėpia ir socialinės integracijos temą bei suteikia jai sveikatos, psichologinės ir emocinės gerovės kontekstą.

Su kartų santykiais ir tarpusavio pagalbos tinklais susiję GŠT tyrimo rodikliai (priedas Nr. 5):

- Kartų santykių vertybių rodikliai (3 indikatoriai apie suaugusių vaikų ir tėvų pagalbą vieni kitiems)
- Asmens poreikio priežiūrai indeksas
- Kasdienės asmens priežiūros teikimo rodikliai (5 indikatoriai)
- Materialinės pagalbos teikimo rodikliai (4 indikatoriai)
- Suaugusių vaikų santykių su tėvu ir motina rodikliai (po 5 indikatorius)
- Indikatoriai apie senelius ir anūkus (4)

Su sveikata, psichologine ir emocine gerove susiję GŠT tyrimo rodikliai (priedas Nr. 6):

- Bendri sveikatos ir asmens gerovės rodikliai (9 indikatoriai)
- Vienišumo rodikliai (7 indikatoriai)
- Psichologinės gerovės rodikliai (5 indikatoriai)
- Optimistiškumo indeksas[38]
- (Ne)užtikrintumo dėl darbo rodikliai (4 indikatoriai)[39]
- Dalykai, dėl kurių nerimauja mąstydami apie ateitį (13 indikatorių)[40]

[36] Ten pat
[37] Ten pat
[38] Šie rodikliai – pasirenkamieji. GGS tyrimą atliekanti šalis gali nuspręsti šiuos rodiklius įtraukti į savo GGS tyrimą.
[39] Dalis šių rodiklių (2) – pasirenkamieji. GGS tyrimą atliekanti šalis gali nuspręsti šiuos rodiklius įtraukti į savo GGS tyrimą.
[40] Šie rodikliai – pasirenkamieji. GGS tyrimą atliekanti šalis gali nuspręsti šiuos rodiklius įtraukti į savo GGS tyrimą.

Šeimos, santykių, lyčių lygybės ir gerovės aspektai, sietini su Socialinės sutelkties plėtros programos priemone „Plėtoti laiku atliekamo efektyvaus darbo su jaunimu sistemą“[41], yra pamatuojami ir įvertinami anksčiau pateiktais rodikliais ir juos sudarančiais indikatoriais jaunimo amžiaus grupei nuo 18 m. iki 30 m.

Taigi GŠT tyrimas suteiktų išsamios informacijos ne tik apie vyrų ir moterų lygybės situaciją įvairiose srityse praktiniu ir vertybiniu lygmeniu, šeimos ir darbo derinimą, bet ir apie šeimų ekonominę situaciją ir vaikų(ne)turėjimo aplinkybes, įgalintų atlikti palyginamąją analizę Lietuvos ir tarptautiniu mastu, o longitudinis tyrimo dizainas užtikrintų reguliarią ir kokybišką Lietuvos socialinei politikai aktualių dimensijų stebėseną. Šis tyrimas yra naudingas socialinei diagnostikai, nes įgalina atskleisti gyventojų demografinius procesus, santykius, ketinimus bei lūkesčius ir nustatyti su jais susijusius ekonominius, kultūrinius-vertybinius ir politinius veiksnius. Tokiu būdu Gimstamumo ir šeimos tyrimas taptų priemone atliepti demografinius pokyčius Lietuvoje.

[41] https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dd582180438311ec992fe4cdfceb5666

3. REKOMENDACIJOS

Išanalizuoti NPP uždaviniai, Šeimos politikos stiprinimo ir Socialinės sutelkties plėtros programos bei jų priemonės leidžia padaryti išvadą, jog minimas lyčių statistikos ir duomenų trūkumas apima ir kitas sritis. Išsamių, reguliarių, kokybiškų ir palyginamųjų didelės imties duomenų stoka matoma ir šeimos bei darbo derinimo, gimstamumo, šeimų ekonominės situacijos, santykių tarp kartų, sveikatos, psichologinės ir emocinės gerovės srityse.

Ankstyvieji bandymai išspręsti šią situaciją sietini su dviem pirmaisiais Gimstamumo ir šeimos tyrimo etapais Lietuvoje, kurie buvo įgyvendinti 2006 ir 2009 m. Remiantis GGP bibliografijos duomenų baze, dešimtys mokslinių straipsnių, monografijų, skyrių knygose ir kitų publikacijų buvo parengta pasinaudojus GGS duomenimis, gautais iš Lietuvos[42]. Daugiau nei 20 publikacijų, išspausdintų recenzuojamuose leidiniuose lietuvių, anglų ir prancūzų kalbomis, konkrečiai tyrė Lietuvos demografinę situaciją[43]. Vienas esminių darbų lietuvių kalba – monografija „Lietuvos šeima: tarp tradicijos ir naujos realybės“[44] – nagrinėja šeimos formavimo modelius, gimstamumo ir prokreacinės elgsenos kaitos, lyčių vaidmenų, santykių tarp kartų ir sveikatos gerovės klausimus. Ši monografija, kaip ir kitos publikacijos, besiremiančios GGS duomenimis iš Lietuvos, prisidėjo prie Lietuvos gyventojų skaičiaus pokyčio įvertinimo bei demografinio atsparumo didinimo. Kita vertus, nuo paskutinio Gimstamumo ir šeimos tyrimo Lietuvoje praėjo 14 m., per kuriuos vyko ryškūs emigracijos, o vėliau imigracijos, gyventojų senėjimo ir gimstamumo mažėjimo, ypač regionuose už didžiųjų miestų, procesai, kurių atspindėti bei nustatyti priežastingumo buvę GGS tyrimai jau nebegali. Nors demografiniai procesai ir jų pokyčiai trunka ilgai, su jais susijusių veiksnių stebėsena turi būti vykdoma periodiškai, taip papildomas duomenų rinkimas tampa dar aktualesnis.

Anksčiau minėtas 2021 m. Gyventojų ir būstų surašymas (ir prieš tai vykę surašymai) bei registruose esanti informacija negali pilnai paaiškinti Lietuvos gyventojų skaičiaus pokyčio ir ypač pokyčio priežasčių. Šių duomenų rinkimas yra brangus, o surašymų atveju – retas. Tokio tipo asmens lygmens (mikro) duomenų prieinamumas nedidelis, dėl to dažnai tiek moksliniuose tyrimuose, tiek politikos stebėsenoje ir analizėse apsiribojama itin agreguotais šio tipo duomenimis, kas dar labiau apriboja įžvalgų, kurias teikia šie duomenys, vertę.

Apibendrinant šio dokumento informaciją, galima teigti, kad norint išspręsti išsamių, reguliarių, kokybiškų ir palyginamųjų didelės imties demografinių duomenų stokos problemą, reikia užtikrinti nuoseklų ir sistemingą Lietuvos dalyvavimą socialinių tyrimų infrastruktūrų ir jų tyrimų darbe, įskaitant GGP ir GGS. Periodiškai atliekamas duomenų rinkimas leistų ne tik sumažinti duomenų trūkumą, bet ir sudarytų sąlygas informuoti visuomenę apie demografines ir socialines šalies tendencijas, iš to kylančius iššūkius ir atrasti galimus sprendimo būdus, paremtus įrodymais.

[42] https://www.ggp-i.org/form/publications/?plain
[43] Ten pat
[44] Stankūnienė, V. ir Maslauskaitė, A. (2009). Lietuvos šeima: tarp tradicijos ir naujos realybės. Socialinių tyrimų institutas, Vilnius. http://demografija.lt/download/tekstai/summary_seima.pdf

PRIEDAI

Priedas Nr. 1. Su lyčių lygybe susiję GŠT tyrimo rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai, aktualūs 2021-2030 m. SADM Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos paskirtyje nurodytam NPP 2.5 uždaviniui **„Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“** ir vyrų ir moterų nelygių galimybių problemos sprendimo priemonei **„Užtikrinti stereotipais pagrįsto požiūrio į moterų ir vyrų vaidmenis šeimoje bei visuomenėje paplitimo mažėjimą“** (Nr. 09-004-02-05-09).

Lyčių vaidmenų nuostatų rodikliai:

Bendrai kalbant, kas yra geresni politiniai lyderiai – vyrai ar moterys
Kam yra svarbiau įgyti aukštąjį išsilavinimą – vyrams ar moterims
Kam yra svarbiau turėti darbą – vyrams ar moterims
Kam yra svarbiau rūpintis namais ir vaikais – vyrams ar moterims
Kas geriau moka pasirūpinti mažais vaikais – vyrai ar moterys
Idealus darbo valandų skaičius dvejų metų vaiko motinai (kalbant apie šeimą, kurioje yra abu tėvai)
Idealus darbo valandų skaičius dvejų metų vaiko tėvui (kalbant apie šeimą, kurioje yra abu tėvai)

Sprendimų priėmimo namų ūkyje rodikliai:

Kas sprendžia dėl: Kasdienių pirkinių
Kas sprendžia dėl: Stambių pirkinių
Kas sprendžia dėl: Respondento laiko, skiriamo apmokam darbui
Kas sprendžia dėl: Partnerio(-ės)[45] laiko, skiriamo apmokam darbui
Namų ūkio pajamų tvarkymo pasiskirstymas
Bendrų mėnesinių išlaidų valdymo pasiskirstymas

Sutuoktinių (partnerių) nesutarimų sprendimo rodikliai:

Nesutarimų sprendimo būdai: Nusileidžia
Nesutarimų sprendimo būdai: Ramiai aptaria nesutarimą
Nesutarimų sprendimo būdai: Karštai ginčijasi ar šaukia
Nesutarimų sprendimo būdai: Atsisako kalbėtis apie tai

[45] Šiame dokumente esančiame GŠT rodiklių sąraše dažnai pasikartojanti sąvoka „partneris(-ė)“ daugeliu atvejų vartojama kalbant tiek apie santuokinius, tiek apie (ne)registruotos partnerystės ryšius, dėl skaitytojo patogumo siekiant vartoti trumpesnę sąvoką nei „partneris(-ė) arba sutuoktinis(-ė)“.

Šeimos vertybių rodikliai:

Santuoka (registruota) yra pasenęs dalykas
Nėra nieko blogo, jei pora gyvena kartu be ketinimo susituokti
Nėra nieko blogo, jei nelaimingi sutuoktiniai išsiskiria, net jei jie ir turi vaikų
Tik turėdama vaikų moteris gali pilnai save realizuoti
Tam, kad vaikas augtų laimingas, jam reikalingi namai su tėvu ir motina
Tik turėdamas vaikų vyras gali pilnai save realizuoti
Homoseksualios poros turėtų turėti tas pačias teises kaip ir heteroseksualios
Tikėtina, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas nukenčia, jei jo motina dirba

Sutuoktinių (partnerių) santykių rodikliai:

Kas poroje dažniausiai sprendžia dėl kontracepcijos
Ar gali pasakyti "ne" partneriui(-ei), jei nenori lytiškai santykiauti
Ar per pastaruosius 12 mėn. svarstė nutraukti santykius
Pasitenkinimas santykiais su partneriu(-e)

Buities darbų pasiskirstymo rodikliai:

Kas dažniausiai: Ruošia maistą
Kas dažniausiai: Siurbia
Kas dažniausiai: Skalbia
Kas dažniausiai: Atlieka smulkius remonto darbus
Kas dažniausiai: Apmoka sąskaitas ir rūpinasi finansais
Kas dažniausiai: Planuoja bendrą laisvalaikį

Pasitenkinimas buities darbų pasiskirstymu su sutuoktiniu(-e)/partneriu(-e)

Pagalbos buityje rodikliai:

Ar namų ūkis turi reguliarią samdomą pagalbą buities darbams atlikti
Ar sulaukė reguliarios pagalbos atliekant buities darbus iš asmenų, kuriems tai nėra apmokamas darbas, per pastaruosius 12 mėn.
Iš ko sulaukė reguliarios pagalbos atliekant buities darbus
Ar kam nors reguliariai padėjo atlikti buities darbus per pastaruosius 12 mėn.
Kam reguliariai padėjo atlikti buities darbus per pastaruosius 12 mėn.

Vaiko(-ų) priežūros darbų pasiskirstymo rodikliai:

Kas dažniausiai: Rūpinasi vaikų apranga
Kas dažniausiai: Lieka slaugyti sergantį vaiką
Kas dažniausiai: Žaidžia su vaikais
Kas dažniausiai: Migdo vaikus
Kas dažniausiai: Padeda ruošti namų darbus

Pasitenkinimas vaiko(-ų) priežiūros darbų pasiskirstymu su sutuoktiniu(-e)/partneriu(-e)

Pagalbos vaikų priežiūroje rodikliai:

Ar sulaukė reguliarios pagalbos iš artimųjų prižiūrint vaiką(-us) per pastaruosius 12 mėn.
Iš ko sulaukė pagalbos prižiūrint vaiką(-us)
Vaiko(-ų) priežiūros pagalbos dažnis
Vaiko(-ų) priežiūros pagalbos skaičius per savaitę/mėnesį/metus
Ar kuriam nors vaiką(-us) prižiūrinčiam asmeniui buvo už tai mokama
Ar turi reguliarią pagalbą iš oficialios vaiko(-ų) priežiūros sistemos (institucinės, samdomos auklės ar kt. apmokamos priežiūros varianto)
Reguliarios institucinės arba apmokamos vaiko priežiūros pagalbos teikėjai
Vaikų priežiūros kaina (suma)
Vaikų priežiūros kaina per savaitę/mėnesį/metus
Ar padėjo kam nors prižiūrėti vaiką(-us) per pastaruosius 12 mėn.
Kam padėjo prižiūrėti vaiką per pastaruosius 12 mėn.

Sutuoktinių (partnerių) nesutarimų rodikliai:

Poros nesutarimai dėl: Namų ruošos
Poros nesutarimai dėl: Pinigų
Poros nesutarimai dėl: Laisvalaikio leidimo
Poros nesutarimai dėl: Santykių su draugais
Poros nesutarimai dėl: Santykių su tėvais/uošviais
Poros nesutarimai dėl: Ar turėti, ar neturėti vaikų
Poros nesutarimai dėl: Vaikų auginimo ar auklėjimo

Priedas Nr. 2. Su šeimos ir darbo derinimu susiję GŠT tyrimo rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai, aktualūs 2021-2030 m. SADM Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos paskirtyje nurodytam NPP 2.5 uždaviniui **„Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“** ir svarbūs analizuojant šeimų (asmenų) gyvenimo sąlygas ir darbo-šeimos derinimo problemą.

Darbo-šeimos derinimo rodikliai:

Kaip dažnai: Grįžau iš darbo per daug pavargęs(-usi) atlikti reikiamus buities darbus
Kaip dažnai: Dėl darbe praleistų valandų skaičiaus buvo sunku vykdyti šeiminius įsipareigojimus
Kaip dažnai: Dėl darbų, kuriuos turėjau atlikti namuose, atvykau į darbą per daug pavargęs(-usi) dirbti tinkamai
Kaip dažnai: Man buvo sunku susikoncentruoti darbe dėl turimų šeiminių atsakomybių

Darbo viršvalandžių rodikliai:

Ar per pastarąsias 4 sav. ne darbo valandomis susirašinėjo el. laiškais, kalbėjo telefonu, ieškojo informacijos ar pan. darbo reikalais
Ar per pastarąsias 4 sav. kada nors teko dirbti laiku nuo 20 val. vakaro iki 5 val. ryto
Ar šis darbas naktį buvo daugiausiai dirbamas darbe/namuose/įvairiai
Ar per pastarąsias 4 sav. teko dirbti šeštadienį arba sekmadienį
Ar darbas savaitgalį buvo daugiausiai dirbamas darbe/namuose/įvairiai

Papildomo darbo rodikliai:

Ar gauna pajamų iš papildomo darbo ar verslo
Kiek valandų per savaitę dirba papildomai (įskaičiuojant viršvalandžius)
Kiek turi darbuotojų, įskaitant už atlygį dirbančius šeimos narius

(Ne)užtikrintumo dėl darbo rodikliai:

Kiek tikėtina, kad gali netekti darbo per artimiausius 12 mėn.
Kiek tikėtina, kad partneris(-ė) gali netekti darbo per artimiausius 12 mėn.
Kiek tikėtina, kad netekęs(-usi) darbo rastų panašų darbą per artimiausius 12 mėn.
Kiek tikėtina, kad netekęs(-usi) darbo partneris(-ė) rastų panašų darbą per artimiausius 12 mėn.

Darbdavio lankstumo indeksas:

Ar darbdavys reguliariai leidžia lanksčiai pasirinkti darbo valandas, kad respondentas(-ė) galėtų pasirūpinti asmeniniais ar vaikų reikalais

Pasitenkinimo darbu indeksas:

Pasitenkinimas dabartiniu užimtumo statusu

Sugrįžimo į darbą po vaiko priežiūros atostogų rodikliai:

Ar turi galimybę sugrįžti į tą patį darbą po vaiko(-ų) auginimo atostogų
Ar ketina dirbti po oficialios vaiko(-ų) priežiūros atostogų pabaigos

Bendrieji darbo rodikliai:

Ar praėjusią savaitę dirbo darbe
Dabartinė profesija
Ar dirba pilnu etatu ar etato dalį
Kiek valandų per savaitę dažniausiai dirba (įskaičiuojant viršvalandžius)
Įprastinė nuvykimo į darbą trukmė
Ar darbo laikas turi aiškią pradžią ir pabaigą
Ar ketina nustoti dirbti apmokamą darbą per artimiausius trejus metus
Ar dirba viešajame/privačiame/mišriame sektoriuje
Ar dirba pagal neterminuotą/terminuotą/laikiną/nepasirašytą (jokią) sutartį

Priedas Nr. 3. Su vaikų (ne)turėjimu, gimstamumu ir vaisingumu susiję GŠT tyrimo rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai, aktualūs 2021-2030 m. SADM Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos paskirtyje nurodytam NPP 2.5 uždaviniui **„Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“** ir svarbūs siekiant geriau suprasti aplinkybes, susijusias su vaikų susilaukimu, ir sprendžiant gimstamumo problemą.

Prokreacinių lūkesčių rodikliai:

Ketinimas susilaukti vaiko per artimiausius trejus metus
Ketinimas apskritai turėti vaikų
Skaičius vaikų, kurių ketinama susilaukti
Įsivaizduojamas idealus vaikų skaičius šeimoje
Asmeniškai idealus vaikų skaičius šeimoje
Preferencija vaiko lyčiai

Socialinis spaudimas turėti vaikų:

Draugų nuomonė dėl to, ar respondentui(-ei) reikėtų turėti (daugiau) vaikų
Tėvų nuomonė dėl to, ar respondentui(-ei) reikėtų turėti (daugiau) vaikų
Sutuoktinio(-ės)/partnerio(-ės) nuomonė dėl to, ar respondentui(-ei) reikėtų turėti (daugiau) vaikų

Vaiko(-ų) auginimo kaštų vertinimas:

Vaikų įtaka gyvenimui: Galimybė daryti tai, ką nori
Vaikų įtaka gyvenimui: Finansinė padėtis
Vaikų įtaka gyvenimui: Galimybė realizuoti kitus tikslus
Vaikų įtaka gyvenimui: Džiaugsmas ir pasitenkinimas gyvenimu
Vaikų įtaka gyvenimui: Įsidarbinimo galimybės
Vaikų įtaka gyvenimui: Sutuoktinio(-ės)/partnerio(-ės) darbo galimybės
Vaikų įtaka gyvenimui: Priežiūra ir saugumas senatvėje
Vaikų įtaka gyvenimui: Artumas tarp partnerių/sutuoktinių

Sąlygų auginti vaiką(-us) per artimiausius trejus metus vertinimas:

Bus pakankama: Finansinė padėtis
Bus pakankamai: Tinkamas būstas
Bus pakankama: Sveikatos būklė
Bus pakankamas: Pasiruošimo turėti vaikų jausmas
Bus pakankamai: Tinkamas partneris
Bus pakankamas: Gebėjimas suderinti darbą ir šeimą
Bus pakankama: Partnerio(-ės) sveikata
Bus pakankamas: Kokybiškos vaiko priežiūros prieinamumas
Bus pakankamai: Tinkamos vaiko priežiūros atostogų sąlygos

Vaisingumo rodikliai:

Ar gali turėti vaikų
Ar respondentui(-ei) kada nors atlikta sterilizacija ar kita operacija, dėl kurios negali turėti vaikų
Kokios nevaisingumo priežastys buvo diagnozuotos
Ar partneris fiziologiškai galėtų turėti vaikų
Ar partneriui(-ei) kada nors atlikta sterilizacija ar kita operacija, dėl kurios negali turėti vaikų
Ar bando susilaukti vaiko
Bandymo susilaukti vaiko pradžios data
Papildomos priemonės, kurių ėmėsi norėdami susilaukti vaiko

Kontracepcijos rodikliai:

Kokią kontracepciją naudoja apsaugai nuo nėštumo
Kas poroje dažniausiai sprendžia dėl kontracepcijos
Ar lytiškai santykiavo per pastarąsias keturias savaites
Ar gali pasakyti "ne" partneriui(-ei), jei nenori lytiškai santykiauti

Nėštumo rodikliai:

Ar šiuo metu laukiasi vaiko
Numatoma gimdymo data
Ar šis nėštumas planuotas
Ar su šiuo nėštumu pastojo anksčiau nei norėjo/vėliau nei norėjo/maždaug tuo metu kada norėjo
Ar paskutinis nėštumas buvo planuotas
Ar praėjusį kartą pastojo anksčiau nei norėjo/vėliau nei norėjo/maždaug tuo metu kada norėjo
Ar kada nors nepavyko pastoti per mažiausiai 12 mėn. pastangų
Ar po praėjusio nėštumo buvo atsistatęs menstruacinis ciklas

Faktinių vaikų skaičiaus rodikliai:

Ar turi biologinių vaikų su partneriu(-e)
Biologinių vaikų su partneriu(-e) skaičius
Ar turi įvaikintų vaikų su partneriu(-e)
Įvaikintų vaikų su partneriu(-e) skaičius
Ar partneris(-ė) turi savo vaikų iš ankstesnių santykių
Partnerio(-ės) vaikų iš ankstesnių santykių skaičius

Asmeninės vaikų (ne)turėjimo priežastys:

Stiprus instinktas būti motina/tėvu
Vaikas padaro santykius stipresnius
Vaiko turėjimas padeda įgyvendinti tėvų religinius įsitikinimus
Vaiko turėjimas atneša džiaugsmą visam gyvenimui
Vaikas patvirtina tėvų vaisingumą
Vaiko auginimas – pasitenkinimą teikianti patirtis tėvams
Nėštumas ir gimdymas – sunkūs moterims
Sunku būti atsakingam už vaiką
Vaikas riboja laisvę
Vaiko auginimas – didelė našta
Sunku suderinti darbą ir vaiko priežiūrą
Vaiko turėjimas – papildoma našta tėvų santykiams

Sutuoktinių (partnerių) nesutarimai:

Poros nesutarimai dėl: Ar turėti, ar neturėti vaikų
Poros nesutarimai dėl: Vaikų auginimo ar auklėjimo

Priedas Nr. 4. Su Lietuvos šeimų ekonomine situacija susiję GŠT tyrimo rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai, aktualūs 2021-2030 m. SADM Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos paskirtyje nurodytam NPP 2.5 uždaviniui **„Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus“** ir svarbūs siekiant geriau suprasti skirtingos sudėties šeimų finansinės padėties ir gyvenimo sąlygų skirtumus.

Namų ūkio pajamų rodikliai:

Namų ūkio per pastaruosius 12 mėn. gautų pajamų tipai
Visų gautų pajamų tipų dažnis per pastaruosius 12 mėn.
Vidutinė gautų pajamų suma (pagal sugrupuotas ribas eurais) pagal kiekvieną pajamų šaltinį
Bendra (iš visų pajamų šaltinių) visų namų ūkio narių per 12 mėn. gautų pajamų suma

Turto rodikliai:

Viso respondentui(-ei) priklausančio turto vertė
Kaip lengvai/sunkiai namų ūkis "suduria galą su galu"
Ar respondentas(-ė) arba partneris(-ė) kada nors gavo didelę finansinę paramą arba paveldėjo daugiau nei 5000 Eur
Iš ko respondentas(-ė) arba partneris(-ė) gavo arba paveldėjo daugiau nei 5000 Eur
Data (metai), kada gavo didelę finansinę paramą arba paveldėjimą

Būsto rodikliai:

Būsto kambarių skaičius
Įsikraustymo į būstą data
Būsto statusas (nuosavybė, nuomojamas, nemokamas, kita)
Pasitenkinimas būstu
Interneto ryšys būste
Naudojimasis internetu (valandos per parą)
Kalba, kuria dažniausiai kalbama namuose
Gyvenamoji vieta prieš trejus metus
Persikraustymo į dabartinę gyvenamąją vietą priežastis
Ketinimas išsikelti per artimiausius trejus metus
Ketinimas emigruoti per artimiausius trejus metus

Finansinių sunkumų indeksas:

Ar per pastaruosius 12 mėn. namų ūkis susidūrė su įsiskolinimų situacija, kuomet buvo sunkumų apmokėti paskolą, nuomą, sąskaitas už komunalinius ir/arba pirkimo išsimokėtinai įmokas

Finansinių lūkesčių indeksas:

Ar finansinė situacija pagerės, pablogės ar išliks tokia pati per artimiausius trejus metus

Finansinių galimybių rodikliai:

Ar finansiškai išgali: Palaikyti pakankamą šilumą namuose
Ar finansiškai išgali: Išvykti į kasmetines atostogas vienai savaitei
Ar finansiškai išgali: Pakeisti susidėvėjusius baldus
Ar finansiškai išgali: Nusipirkti naujų drabužių
Ar finansiškai išgali: Kas antrą dieną valgyti mėsą ar žuvį (arba vegetarišką atitikmenį)
Ar finansiškai išgali: Pasikviesti į svečius ir pavaišinti savo draugus ar šeimos narius nors kartą per mėnesį
Ar finansiškai išgali: Apmokėti nenumatytas išlaidas
Ar finansiškai išgali: Pasinaudoti mašina asmeninėms reikmėms
Ar finansiškai išgali: Turėti dvi poras puikiai tinkančių batų kiekvienam sezonui
Ar finansiškai išgali: Leisti sau smulkias išlaidas kas savaitę asmeninėms reikmėms
Ar finansiškai išgali: Reguliariai sau leisti laisvalaikio veiklas

Priedas Nr. 5. Su kartų santykiais ir tarpusavio pagalbos tinklais susiję GŠT tyrimo rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai, aktualūs 2021-2030 m. SADM Socialinės sutelkties plėtros programos paskirtyje nurodytam NPP 2.2. uždaviniui **„Didinti neįgaliųjų ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę“** ir atitinkamoms programos priemonėms **„Plėtoti socialinės integracijos priemones labiausiai pažeidžiamoms grupėms“** (09-003-02-02-09), **„Plėtoti laiku atliekamo efektyvaus darbo su jaunimu sistemą“** (09-003-02-02-05).

Kartų santykių vertybių rodikliai

Tėvai turėtų finansiškai padėti savo suaugusiems vaikams, jei šie patiria finansinių sunkumų
Vaikai turėtų pasirūpinti savo tėvais, kai šiems reikia pagalbos
Vaikai turėtų finansiškai padėti savo tėvams, jei šie patiria finansinių sunkumų

Poreikio priežiūrai indeksas

Ar respondentui(-ei) reikalinga nuolatinė kito asmens pagalba atliekant kasdienę asmens priežiūrą: valgant, keliantis, apsirengiant, prausiantis ir pan.

Kasdienės asmens priežiūros teikimo rodikliai

Ar respondentui(-ei) kas nors padėjo atliekant kasdienę asmens priežiūrą (valgant, keliantis, apsirengiant, prausiantis ir pan.) per pastaruosius 12 mėn.
Iš ko sulaukė pagalbos atliekant kasdienę asmens priežiūrą (valgant, keliantis, apsirengiant, prausiantis ir pan.) per pastaruosius 12 mėn.
Ar sulaukė profesionalios pagalbos atliekant kasdienę asmens priežiūrą (valgant, keliantis, apsirengiant, prausiantis ir pan.) iš institucinio ar privataus sektoriaus
Ar kam nors teikė pagalbą atliekant kasdienę asmens priežiūrą (valgant, keliantis, apsirengiant, prausiantis ir pan.) per pastaruosius 12 mėn.
Kam teikė pagalbą atliekant kasdienę asmens priežiūrą (valgant, keliantis, apsirengiant, prausiantis ir pan.) per pastaruosius 12 mėn.

Materialinės pagalbos teikimo rodikliai

Ar iš ko nors sulaukė materialinės pagalbos ne mažesnės nei 250 Eur per pastaruosius 12 mėn.
Iš kur gavo materialinę paramą
Ar kam nors teikė materialinę pagalbą ne mažesnę nei 250 Eur per pastaruosius 12 mėn.
Kam teikė materialinę pagalbą ne mažesnę nei 250 Eur per pastaruosius 12 mėn.

Suaugusių vaikų santykių su motina rodikliai:

Susitikimų su motina dažnis
Susitikimų su motina skaičius per savaitę/mėnesį/metus
Bendravimo kitomis priemonėmis su motina dažnis
Bendravimo kitomis priemonėmis su motina per savaitę/mėnesį/metus
Pasitenkinimas santykiais su motina

Suaugusių vaikų santykių su tėvu rodikliai:

Susitikimų su tėvu dažnis
Susitikimų su tėvu skaičius per savaitę/mėnesį/metus
Bendravimo kitomis priemonėmis su tėvu dažnis
Bendravimo kitomis priemonėmis su tėvu per savaitę/mėnesį/metus
Pasitenkinimas santykiais su tėvu

Senelių/anūkų indikatoriai:

Tebegyvenančių senelių skaičius
Ar respondentas(-ė) turi anūkų
Respondento(-ės) anūkų skaičius
Vyriausio anūko gimimo data

Priedas Nr. 6. Su sveikata, psichologine ir emocine gerove susiję GŠT tyrimo rodikliai ir juos sudarantys indikatoriai, aktualūs 2021-2030 m. SADM Socialinės sutelkties plėtros programos paskirtyje nurodytam NPP 2.2. uždaviniui **„Didinti neįgaliųjų ir jų šeimų, senyvo amžiaus žmonių bei kitų pažeidžiamų ir socialinėje atskirtyje esančių grupių gerovę“** ir atitinkamoms programos priemonėms **„Plėtoti socialinės integracijos priemones labiausiai pažeidžiamoms grupėms“** (09-003-02-02-09), **„Plėtoti laiku atliekamo efektyvaus darbo su jaunimu sistemą“** (09-003-02-02-05).

Bendrieji sveikatos ir asmens gerovės rodikliai:

Pasitenkinimas gyvenimu pastaruoju metu
Bendras sveikatos vertinimas
Kas sprendžia dėl respondento(-ės) sveikatos priežiūros
Respondentui(-ei) diagnozuoti sveikatos sutrikimai
Respondento(-ės) kasdienių veiklų ribotumas dėl sveikatos problemų (per pastaruosius 6 mėn.)
Kasdienių veiklų ribotumo dėl sveikatos problemų trukmė
Svoris (kg)
Ūgis (cm)
Laimingumo vertinimas

Vienišumo rodikliai:

Yra daugybė žmonių, kuriais galiu pasikliauti, kai patiriu sunkumų
Aš patiriu visa apimantį tuštumos jausmą
Man trūksta artimų žmonių
Yra daugybė žmonių, kuriais visiškai pasitikiu
Aš dažnai jaučiuosi atstumtas
Yra pakankamai žmonių, kuriems jaučiuosi artimas
Su kuo dažniausiai aptaria svarbius asmeninius reikalus

Psichologinės gerovės rodikliai:

Kaip dažnai: Jaučiau, kad negaliu atsikratyti liūdesio net su šeimos ar draugų pagalba
Kaip dažnai: Jaučiausi prislėgtas
Kaip dažnai: Galvojau, kad mano gyvenimas yra nesėkmė
Kaip dažnai: Jaučiau baimę
Kaip dažnai: Jaučiau liūdesį

Optimistiškumo indeksas:

Kaip vertina savo optimistiškumo lygį

(Ne)užtikrintumo dėl darbo rodikliai:

Kiek tikėtina, kad gali netekti darbo per artimiausius 12 mėn.
Kiek tikėtina, kad partneris(-ė) gali netekti darbo per artimiausius 12 mėn.
Kiek tikėtina, kad netekęs(-usi) darbo rastų panašų darbą per artimiausius 12 mėn.
Kiek tikėtina, kad netekęs(-usi) darbo partneris(-ė) rastų panašų darbą per artimiausius 12 mėn.

Kaip dažnai, mąstydami apie ateitį, nerimauja dėl šių dalykų:

Terorizmo
Klimato kaitos
Gyventojų pertekliaus
Ekonominės krizės
Padidėjusio pabėgėlių skaičiaus
Didelio nedarbo lygio
Organizuoto nusikalstamumo
Karinių konfliktų
Pasaulinių epidemijų
Susilpnėjusios demokratijos
Išaugusios socialinės nelygybės
Politinio ekstremizmo
Ateities kartų perspektyvų